

פרוטוקול מספר 15/א
מישיבת הוועדה לעניני פנים
שהתקיימה ביום ג', א' ניסן תשס"ז - 13.3.56
בשעה 08.45

- י. דיפתין - היו"ר
- ע. אסף
- ד. הכהן
- י. ישעיהו
- ח. לנדאו
- ח. סאלח
- ט. סנה
- ש. פרלסטיין
- י. שופמן
- ש. שורש

משתתפים:

- ח. כהן - היועץ המשפטי לממשלה
- י. סחר - המפקח הכללי, משרד ישראל

מזומנים:

- 1. שונות
- 2. גילויי שחיתות במדינה

סדר-היום:

פותח את הישיבה.

היו"ר י. דיפתין:

1. שונות

ח. לנדאו:

יש לי הצעה לסדר: בנוגע לסיכום שנתקבל בוועדה בשבוע שעבר בענין ינון - אף סעיף מסנו לא קויים. בעיית התעסוקה לא נפתרה. להיפך, אמרו לאנשים שבחווה אין עבודה, במסק לא סודרו עבודות, והטוב שחטיר והולך. ובנוגע לארבעה הבתים לבני הסתייגים: הטוכנות מתעלמת מעצם הענין ומעלה ענין חדש: האזור הוא שיחליט לאילו מבני המושב הכוונה, כי המדובר - לדבריהם - לאו דוקא באותם ארבעה בנים אלא ב"ארבעה מבני הסתייגים".

אני מציע שהוועדה תתבע מחלקת ההתייגות של הטוכנות את ביצוע ההחלטות במלואן. אני חושב שמבטיח ללבות אש מחדש, ואינני יודע לסס מה.

היו"ר י. דיפתין:

הוועדה הזאת איננה אורגאן סוציאלי-לפועל, ובקבלת החלטותיה סיימה את שיפולה בענין. בכל זאת, אתמול דיבר אתי חבר הכנסת אולסרט ופניתי אליו אמר לראש מחלקת ההתייגות, מר אשכול, וביקשתי ממנו לבחון את המצב ולדאוג לביצוע מסקנות הוועדה. הוא קיבל על עצמו לעשות זאת. היה לי רושם שאין חילוקי-דעות בינינו והמסקנות שנתקבלו הן מסקנות מחייבות.

ח. לנדאו:

אני חולק על גישת היו"ר לפיה סיימה הוועדה את תפקידה בקבלת החלטות. הוועדה, כשהיא מקבלת החלטות, סמונה על ביצוען מבחינה ציבורית.

ישיבת ועדת הפנים
13.3.56

היו"ר י. ריפתין:
נשארה עוד שאלה אחת פתוחה: ענין זיאד.
דיברתי עם היועץ-המספטי והוא אמר לי שהמספטי
בענינו נדחה לפי יזמת הסניגור. אני חושב שהוועדה חייבת להודיע על
כך בכנסת.

החלטה: היו"ר יודיע מעל בימת הכנסת שהוועדה
טרם דנה בענין תופיק זיאד מאחר שמספטי
נדחה לפי בקשת הסניגוריה.

2. גילויי שחיתות במדינה

י. סחר:
המושג "שחיתות" הוא כל-כך רחב, שקשה לסצותו.
אני יכול לגעת בענין זה רק מהאספקט המסטרתי.
צד אחד: שחיתות בתוך המסטר; צד שני: שחיתות במדינה כפי שהיא משתקפת
במסטר.

אם לדבר על השחיתות במסטר - אני חושב
שהצב שניח את הדעת, לטרות "העולם הזה" ו"שורת המנדבים". בדרך-כלל
מבנה המסטר הוא כזה שהרבה יותר קל לעקוב, לתפוס ולספוט עבריינים
בה. מבחינה זו אנו עצמאיים ויכולים להחיש גם את החקירה וגם את
התהליך המספטי. ועי"כ אדם הנתפס בעבירה יכול לבוא לדין לפעמים תוך
שבועות מספר, לכל היותר תוך חדשיים-סלושה.

בשנתיים האחרונות רב מספר האנשים שסטו מן
הדרך הטובה במסטר. אם לפני ארבע שנים כמעט שלא היו - לפני שלוש
שנים היו פחות, ובשתיים האחרונות היו לנו מקרים אחדים של קבלת שוחד
או של מעילה בחמרים של המסטר. אבל המקרים שצפו ועלו עד עכשיו לא
היו חמורים. השוטים שניחנו היו די חמורים, והדבר נתן את אותותיו סיד.
המקרה הבולט שהיה לנו בשוחד הוא מקרה של שני סמלים שנתנו היתרי-יצאה
גם לאנשים שלא היו צריכים לתת להם בתקופה שהיו הגבלות על היתרי
יצאה. הם קיבלו 18 חדשי מאסר, והדבר נתן אותותיו.

מספט שחיתות שנסתיים בשבוע שעבר היה מספט
של סמל ביחידה הפלילית במסטר, מזכיר יחידת הביטחון, שהתחיל - ע"י
חיזור אחרי נשים פרוצות - בסחיתת כספים מסרסורים לדבר עבירה. המספט
נסתיים בשנת מאסר.

המספט האחרון שחתמתי עליו אתמול היה בענין
סמל של אפסנאות שתפקידו היה לחלק מצרכי טזון ואסר לקח לעצמו מפעם
לפעם כמה קופסאות.

אינני רוצה להונות את עצמי ולומר שגילינו
את כל המקרים. אבל גם הדוגמא שהראינו במקרים שנתפסו וגם העין הפקוחה
שיטנה, אלה הם דברים המסמסס גורם מונע בתוך המסטר.

אם לדבר בכלל על המצב במסרדי המסילה - מעט
מאד מגיע לידיעתנו. עד שהדבר עובר את כל מערכת החקירה, עד שמגיעים
לידי גילוי וחקירה במסרד עצמו ובנציבות המנגנון, ועד שהדבר מגיע
אלינו - המקרים אינם מרובים. בענין זה יש הטבה. לא הייתי אומר שהמסר
האבסולוטי במדינה הוטב, אבל הפיקוח גורם לטובה. אין ספק שבתקופת
ההגבלות הגדולות היתה הרבה מאד שחיתות טוטר, גם כזו שלא הגיעה לכלל
גילוי. הדבר הוטב במידה ניכרת. היו מסרדים שהיו מועדיה פחות או יותר,
והיו מסרדים שהיו בקיים. אבל הרוסם שלי הוא שההטבה היא רבה, אם כי
הציבור עד היום טרם למד לסתף פעולה. כל נסיונותי להשיג עזרה מן
הציבור בהתגברות על השחיתות במסרדי המסילה, עלו בתוהו. הציבור עצמו
הוא הטובל מכך. כי העובדה שאריך לתת שוחד לפקידים יוצרת תקלות
רבות לציבור, אבל הוא טרם למד לסתף פעולה. היו מקרים שאנשים באו אלינו
להתלונן על שחיתות, אבל פרטים לא רצו לתת. אילו היה לציבור רגש
אחריות רב יותר, אפשר היה בהלסט להתגבר על השחיתות. את המקרים
הבודדים אי-אפשר לסנוע. אבל המסדים שהשחיתות קיבלה בשנים האחרונות,
אפשר היה בהחלט להתגבר עליהם.

י. סחר:

נפוץ במדינה נזהג: ספקים מציעים רווחים; כלומר: ספקים לסרדי המסלה מציעים לאותם העובדים שתפקידם לחלק את ההזמנות, אחוזי רווח. הדבר קיים וקשה מאד להתגבר עליו. גם מצלי במסגרת בשאני קונה בסכום לא קטן, אנו עושים מאמצים כדי שהחלטה לא תהיה בידי הפקיד הבודד. אבל לטרות זאת יש בכל זאת אובייקטים דחופים. אם בסוגא חסר, לשל, לפתע חלק, והוא אינו נמצא במחשבי המסגרה - אמת חייב לשלוח איש לחפש את החלק החסר, והדבר מסתיים בעסקה בין הפקיד והסוחר. הדבר בולט עוד יותר במוסדות הציבור.

אני חושב שהגענו גם למצב הרבה יותר טוב מבחינה של השקפת-עולם של סרדי מסלה וגופים ציבוריים. כלומר: הרצון שהיה לסדר עניינים בפנים מבלי להביאם לדין. נשתנה היום. כיום גם במוסדות הרשמיים של המסלה, גם במוסדות חצי-ציבוריים ובמסרדי מסלה על אחת כמה וכמה, ברגע שמתעורר חסר של סחיתות - פונים לעזרת המסגרה. ע"כ אנו מצליחים לגלות היום הרבה יותר טקודים. כי בעבר סטטו החקירות הפנימיות את טרביית העקבות, והמסגרה - כשנכנסה לענין - לא יכולה לעשות הרבה כי היה סוחר. אבל אני חושב שזמן רב יאלוף עד שנוכל לומר שהתגברנו על הבעיה.

ה. כהונ:

כקמה המדינה היתה אחת הבעיות הראשונות שעסקנו בה: כיצד לטהר את המנגנון המנדטורי מן האלמנטים המוסחתים שבו? נחקקה פקודת עובדי מסלת א"י עוד בפועלת המדינה-הזמנית, והוקמו ועדות מיוחדות שתפקידן היה לסנן כל אחד מעובדי המנגנון המנדטורי ולבדוק אם הוא כשר או אם יש בו שמץ של פסלות מבחינת הסחיתות. יצאנו אז מהנחה שלכולנו טובין טאלין שהמנגנון במדינת-ישראל צריך להיות כולו זך וטהור, ולא עלה כלל על דעת איש מאתנו שגם אנו נצטרך ביום מן הימים לטפל בבעיה זו בשורותינו.

באמת אינני יודע מה גרם לכך שהמצב אצלנו הסתנה כל-כך. אבל אני חושב שכל עוד לא יביאו לי הוכחה מסכנעת שאני טועה - אני מאמין שזוהי התפתחות טבעית לגמרי שהיא מנת חלקו של כל מנגנון, לאו דוקא מסלתי אלא גם פרטי, ההולף וגדל ומתפתח בין 25-30 אלף עובדים שיש לנו עכשיו, לא ייתכן שלא יימצאו לפחות 10, 20, 200 או אפילו 300 רשעים. השאלה הנשאלת היא רק: האם אחוז ה"רשעים" בין כלל עובדי המדינה הוא כזה, הצריך להדאיג אותנו? התשובה לשאלה זו ברורה: אני חושב שאחוז ה"רשעים" אצלנו הוא הרבה יותר קטן מאשר במנגנון מסלתי כלשהי בעולם. אך טבעי שהוא טוב, לפי הרגשתי, שאצלנו אותם 300 הרשעים בין 30 אלף "צדיקים" יעוררו רעש וסערה הרבה יותר משהיו מעוררים במקום אחד בעולם. שום שאנו, בצדק, מעמידים לפני המנגנון שלנו דרישות יותר גדולות ומגובשות מכל מנגנון אחר, ועדיין לא נצמלנו - ואני מקווה שלקולם לא ניגמל - מן האמביציה שהיתה לנו בעת קום המדינה, שמנגנון המדינה שלנו יהיה למופת לכל העמים.

אם במסך השנתיים האחרונות - ב-55-1954 - היו בסך-הכל במדינה 40-50 מקרים של סחיתות פלילית מצד עובדי מדינה - כלומר: מקרי שוחד, טעילה באמון, גניבה מצד פקיד מסלה מתוך כספי הציבור וכו', - עבירות שאפשר לקרוא להן בשם "עבירות סחיתות מצד עובדי מדינה" - כי אין טענתי היא שאין זה אחוז סביר, אלא זהו אחוז שאנו יכולים להתפאר בו בהשוואה מסימטית עם כל מדינת אחרת בעולם. ואין זה נכון שתפשונו רק אותם 50 אנשים בעוד ש-300 נשארו עבריינים שלא נתפשו או שעבירותיהם טושטשו וכו', חסרות שהם נשטע מפעם לפעם בעתונות משוב מרובים או מעל עמודי-הטודעות ברחובות, אלא המצב הוא שאין באותם העניינים אשר "טושטשו" כביכול, אשר נסתיימו בחקירה פנימית בטחלקה או במוסד הציבורי הנוגע בדבר - אפילו בוטיף אותם למספר הכולל של מקרים שהגיעו לדין פלילי - מסום אחוז ניכר כלל וכלל.

גם השאלות שרמז עליהן מר סחר, בעיות הסיפוט הפנימי בתוך מסרדי המסלה ומוסדות ציבור אחרים, אינן רציניות כפי שמתקבל הרושם מתוך הויכוחים שהתנהלו בציבור ובכנסת. יש לנו ידיעה על כך. לפי הבטחה המסלה בקווי-היסוד, הכנו עכשיו חוק שיבוא בימים אלה לפני הכנסת. תוך כדי הכנתו ערכנו מחקר יסודי למדי בעיות העובדות, המסששות רקע לכך. המצב הוא שגם בתוך מסרדי המסלה למיניהם, ובעיקר במסרד המסחר והתעשייה, סודרו ע"י חקירות פנימיות רק אותם מקרים שבהם נראה למטובנים על המסרד - בצדק או שלא בצדק - שהמקרה איננו פלילי אלא

ח. כהן:

מטעמי בלבד. היו למשל מקרים בהם האיש שהיה צריך לתת רשיונות-יבוא והיה צריך ללכת לפי סדר ידוע בחלוקתם, לא הלך לפי אותו סדר אלא העדיף מקבל-רשיון אחד על פני השני, לרוב מתוך שיקולים נבונים הנוגעים לענין, אבל טטה מן הסדר השיגורתי שנקבע לו, ואין כל אפשרות של הוכחה - לא היתה גם טענה למעשה שעשה כך מתוך כוונות מושחתות, כוונות של שוחד וכו'. כרגע **יש** טענה כזאת, הועבר הענין לחקירה משטרתית ספס.

אותו הענין המפורסם של לסדן שהיה טמונה על סתן רשיונות-יבוא ונתן רשיון-יבוא לאשה מסוימת - הועבר סיד לחקירה משטרתית. רק לאחר מכן נתן שר המסחר והתעשייה דאז לאותו איש את ההבטחה שתמסנה ועדת-חקירה חיצונית ע"י שר המסחר או היועץ-המשפטי, בראשות שופט מחוז, ועדה שחקרה בענין בדיוק כשם שהמסירה היתה חוקרת, אולי ביותר חריפות ויסודיות משום שהמסירה חוקרת דברים כאלה באופן שיגורתי למדי. ואם הוועדה הגיעה למסקנה שאין טענה נגד האיש על כל כוונה פלילית - חזקה עליה שידעה את אשר היא קובעת.

לא טושטשו אפוא למעשה עבירות פליליות מסש. מה טושטשו - ואי-אפשר להתרעם על כך יתר על המידה - הם דברים משמעותיים השייכים לסמכות השיפוט של השר או ההנהלה הנוגעים בדבר.

בכל מספר של פיקוח אין למנוע שיהיו אפילו, וברגע שיש אפילו - לטובה או לרעה - אין למנוע שיהיו לחיטות וחשדות שהדבר נובע ממקורות שחיתות ומכוונות מושחתות. אפילו אין למנוע שמפעם לפעם יחשד כזה הוא נכון. מפני שגם עובדי המדינה - בייחוד אלה שאינם נמצאים דוק במשרות האחראיות ביותר - גם הם רק בשם ודמ, ולפעמים הנסיון שהם מתנסים בו הוא גדול מאד ואינם יכולים לעמוד בו. טעולם לא באתי בטרזניה על פושע פלילי שעשה את פשעו, אלא בתור קטיגור אני מנסה תמיד להבין את נפש הפושע. ואין דבר קל יותר להבין מדם שעשרות ומאות-אלפי לירות עובדות יום-יום תחת ידו והוא צריך להסתפק - כשהוא בעל משפחה - במשכורת של 150-200 לירות לחודש. אין אני אומר זאת כדי להצדיק טטיה מדרך הישר. אבל אני אומר זאת משום שנראה לי שעוול גדול נעשה לכלל עובדי המדינה ע"י אותה הגזסה וגזזמה שבה הכלילו את החופעות הסעוטת היוצאות-דופן שנתגלו או לא נתגלו בענין שחיתות קטנה יחסית, כאילו היו פרט הבא ללמד על הכלל של עובדי המדינה.

מה שאמר טר סחר על המסירה אמור גם לגבי מנגנון המדינה בדרך-כלל. בדרך-כלל אני חושב שאנו יכולים להתגאות באותו מנגנון שהצלנו להקים בטשן שבוע השנים. והיוצאים-מן-הכלל הנתפשים רק מלפדים על הכלל בכך שהם יוצאים מן-הכלל. בדרך-כלל אני חושב ששירות המדינה עושה מלאכתו באמונה ובטהרה. ואם יש מנוס המקשה על שירות המדינה, ובייחוד על אותם אנשים שהשחיתות בציבור עלולה להשפיע עליהם - כי אז עצם הדינונים שנכנסו עכשיו לאופנה על השחיתות הקיימת כאילו במנגנון המדינה, על הכספים הרבים שעובדי המדינה יכולים כאילו להרוויח ע"י שיטוש ידוע בתפקידם לרעה וכו' - דוק דברים אלה של דיבה רעה עלולים להפליע לרעה על אדם הנתון להשפעה כזאת, בדיוק כשם שהפרסום לפני שנתיים-שלוש בציבור בענין עבירות מין והפרסומת הגדולה שניתנה לענין השפיעו על עבירות מסוג כזה במדינה.

אני שמח על התפקיד הזה שהוועדה לוקחת על עצמה. ואני שמח על ההזדמנות הניתנת לי ולחברי לשפוך פעם את לבנו לפני חברי הוועדה הזאת. מפני שבתור עובד מדינה אני מרגיש שאם יש משהו העשוי לרפות את ידינו ולהמאיס עלינו את המלאכה שהיא קשה בלאו-הכי - ואין הרבה תענוג ושכר בצידה - כי אז אלה הם הפרסומים וההשמעות, החשדות והלחישות הללו, שאינם מבדילים ומבחינים בין צדיק ורשע אלא מכתים את כלל עובדי המדינה בכתם של "מושחת" או "מועד לשחיתות".

אם תוך כדי הדיון הזה יתעוררו שאלות מיוחדות - הריני עומד לרשות הוועדה בכל עת.

ישיבת ועדת הפנים
13.3.56

ג. תוכנית:

אני מסכים לדבריהם של נציגי הממשלה שעם צמצום הפיקוח, ואולי עוד יותר עם צמצום הפער בין השער הרשמי והבלתי-רשמי של הדולר, ירדה השחיתות. הדבר ברור, כי עלי כ הצטמצמו הרווחים שהפקיד יכול לעשות מעסקות כאלו. אבל יש כמה דברים המקשים עכשיו להרים את קרנם של הפקידים בממשלה, לאחר הדוגמאות הרבות שנשגרו של פקידים שעבדו שנתיים-שלוש, וכשו להם מתוך "שכורותיהם" בתים מרוהטים, ופתחו עסקים גדולים. ואלו הן דוגמאות בולטות ביותר בחיינו הציבוריים יום-יום. וקשה לדרוש מן הציבור שיתייחס לפקידים בכבוד הרצוי, בייחוד לאור המסורת שנשארה מימי המנדט של פקידות מושחתת מאד.

לי נראה שבמסגרת - בהשוואה לזו של ימי המנדט - אפשר לקבוע שיפור ניכר. כי בימי המנדט היה רגיל כל שוטר לדרוש שכר נוסף מהלקוח בעד כל שירות. תקופה זו נסתיימה, ועל כך אי-אפשר לגנוא בטענות לממשלת-ישראל.

העלייה כבר בלנסת. הצעה שאולי היתה יכולה להרים קצת את קרנם של הפקידים בעיני הקהל הנמקה החלטות הפקידים כשהם מטלבים בקשה לאזרח. תשובה שלילית ללא הנמקה מעוררת ספקות מרוב אצל האזרח המבקש. אולי יצליחו ע"י ההנמקה לשכנע את האזרח, ואולי - אם הפקיד יודע שבמקרים דומים נתן למישהו את מבוקשו וכאן הוא חייב לנסק סירוב - ישנה את דעתו. דבר זה עשוי לשנות את האווירה וחייב להשפיע לטובה. על-כל-פנים, היה זה צעד חשוב קדימה.

הייתי מייגע לכל ראשי המשרדים בממשלה לעקוב בעין פקוחה אחר הפקידים שהם קפדנים ומחמירים יתר על המידה. כי מתוך נסיובי הרב עם פקידות נוכחתי לדעת שפקיד שהוא קפדן ומחמיר - הרי זה סימן שהוא טוב יתר על המידה בשביל קצצה מצומצמת של אנשים. והפקיד המתנהג בצורה אנושית לכל, חשוד עלי פחות אם מישהו יאשימו בלקיחת שוחד או כדומה. אני גם מכיר מקרים כאלה במדינה. היה במשרד המסחר והתעשייה מפקח, בענין החרטינה. כעבור זמן התברר שאת הרשיון הגדול נתן לאביו. גם לי היו ענינים בעסקי הפרטי עם אותו פקיד, ואני יודע שיום דבר מהדברים הטגיעים לאזרחים אי-אפשר היה להשיג סמון, ואילו את הרשיון של 150-200 אלף דולר סידר לאביו, בתקופה שההפרשים בין המטבע הרשמי והשחור היו עצומים. אל תתייחסו אפוא באסון לפקידים קפדנים יתר על המידה. וכאשר מתברר שאין כל תוצאות מסורתיות או משפטיות לפעולותיו של פקיד כזה - ברור שאפילו מקרה אחד בודד כזה מחריף את היחס לפקידות הממשלתית בכללה.

עד היום לא הוסבר כראוי, לדעתי, ענין נוסף שהגיע לעתונות: החלפת ה"בונדס" של סר שוגרטן ללירות, ותפקידו של סר הורן שאישר זאת וקיבל מכונית, ועד היום הוא משמש בתפקיד של יועץ כלכלי של משרד האוצר. גם מקרה כזה אינו משפיע לטובה על היחס לפקידות הממשלתית מצד הקהל. ההסבר בן מספר שורות, לפיו מגיעה למר הורן בלאו הכי מכונית ולא חשוב סמי קיבל אותה וכיצד - בוודאי שאיננו יכול להתגבר על דעת הקהל. איננו מכיר את סר הורן, לא ראינו אף פעם, ייתכן אף שהוא גאון כלכלי. אבל אין זה משנה את העובדה שמעשיו דורשים הסבר.

ד. לנדמן:

אני מציע שהוועדה תזמין את סבקר המדינה ותשמע ממנו מה העלה נסיון עבודתו עד היום בבעיה הקרויה שחיתות. אני חושב שיש לענין הזה אספקטים רבים למדי. למעשה הועלה עד כה אספקט אחד ויחיד, האספקט הנגלה לציבור. סגנון הממשלה כי האשמה היא רק כלפי פקידים ממשלה המועדים כאילו לדבר עבירה, וכך אם גם היועץ המשפטי. אצלנו המצב פחות גרוע מאשר במדינות אחרות. אני יודע שאין מדינה בה כולם צדיקים. אמנם המגמה היא שאצלנו יהיה הכל זך וטהור. אבל לצערי טרם הגענו לכך. אבל זהו רק צד אחד של המטבע. יש להתחקות אחר שרשי הדברים. אין לקבל את היסוד שזוהי תופעה מקובלת ועל כן צרי להיות בחיינו. עלינו להילחם להקטינה ולמעטה ככל האפשר.

ח. לנדאו:

מבקר המדינה, בנסותו להתחקות אחר
הבעיה הזאת, העלה בדו"ח מספר 5 מספר רעיונות.

אם המדובר במנגנון, האם אנו יכולים
לומר לעצמנו כיום כי בענין אופן הרכבתו של מנגנון המדינה עשינו הכל
כדי שתופעות כאלו לא יהיו? אני סבור שלא. ואתחיל במקרה שהטביר
היועץ המשפטי: הוועדה שיטבה בתקופת המעבר כדי לבחון את נקיון-
כפיהם של עובדי המנדט עם קבלתם לשרות המדינה שלנו. הבעיה התעוררה
בדאשית עבודתה של הכנסת הראשונה. אמרתי זאת מתוך טרירות רבה באותה
תקופה בגלל ידיעות שהגיעו אלינו על אופן עבודתה של הוועדה ועל אנשי
שלגבי נקיון כפיהם לא נתעוררו כל ספקות - והרי הוועדה לא הייתה צריכה
לסווג כל מקרה אחר, פרט למקרים של אי-נאמנות למדינה. נתעוררה שאלה
שהובא פקיד מדינה - בתוכם שוטרים - אשר חטאם היחיד היה שהיו חברי
לח"י או הצ"ל, ועל כך הוצאו ופוטרו מן השרות. שאלנו אז: כיצד הקטתם
את המנגנון, ועל מה הסתמכתם בקביעת מהימנותו של העובד? סר פנקס ז"ל,
שהיה אחד מחברי הוועדה בתל-אביב, הסב את תשומת לבי לנוהג של הוועדה
שבגללו התפטר מתפקידו: לוועדה בא לפתע אדם שלא ידע מי הוא, ידע רק
שתפקידו היה בשרות ידיעות. הוא מסר לפני הוועדה עדות, והוועדה -
מבלי לחקור מאומה - קיבלה את עדותו ועל סמך עדות זו חרצה דין. ואני
יודע על מקרים של אנשים שלנו שנאמנותם למדינה נפסלה משום היותם
אנשינו. יש כאלה שפוטרו מן השרות וכאלה שלאחר לחץ הוחזרו לשרות.

אשר לאופן הרכבת המנגנון: הוא לא הורכב
על הבסיס של כושר ויושר גרידא. היה קנה-מידה נוסף: ההשתייכות
המפלגתית. אפשר לטעון: אם אדם הוא כשר וישר גם יחד - מה הפסול אם
הוא גם חבר מפלגה ידועה? בתקופה ההיא דאיתי בכך פתח להתפתחות
מטוכנת. האפליה וההעדפה בהרכבת מנגנון המדינה מאז קמה ועד היום -
אלה הם מקורותיה ושרשיה של השחיתות הקיימת.

ודוגמא פשוטה: המנגנון המשפטי שנתקבל
על רקע של הפספורט המפלגתי היה חייב להיות - גם טתחת לסף ההכרה -
אסיר-תודה לאלה שהביאוהו לעמדתו. אינני מדבר על השלב הגבוה של
הפקידות המשפטיים, אלא בעיקר על השלב הבינוני והנמוך. והרי מבחינה
יום-יומית ענין המדינה נמצא בידיהם. הם הרגישו שהם אסירי-תודה
לאלה שהעלו אותם למקומם. ותופעת האפליה בשטח השירותים במדינה
ידועה. אבל מכאן ועד לצעד השני - המרחק הוא קטן. כאשר אדם, בתורף
היותו עובד מדינה, עושה שירות למישהו לפניו ששורת הדין - גם כשאין
עושה השירות עצמו נהנה מהם - הרי כעבור זמן מה הוא מגיע למסקנה:
ומה בנוגע אלי? למה לא אדאג לביתי אני בדיוק באותה דרך? והוא מגיע
למסקנה ידועה בנוגע לעצמו, גם כשמלכתחילה לא חשב על עצמו.

הדברים הללו הביאו להתפתחות מסויימת.
אני טוען שזוהי אשמת המשטר ביסודו. כי אילו התחיל משטרנו ללא אפליה
כלשהי - התהליך הזה לא היה מתפתח כלל.

המבקר מנסח את הענין הזה בצורה מעטית
ויפה מאוד, לדעתי, בפרק סהר המידות, בדו"ח מספר 5. הוא אומר: יש
אינטרסים קיבוציים במדינה הזאת, שעובדי מדינה רואים בהם סין התעלות
רעיונית וסבורים שבהביאם טובה לביעה זו הם משרתים אידיאל מסויים
ומעדיפים אותו על פני האחרים. בכך העלה המבקר את עיקרי הדברים.

מי שפותח את כל הדוחות של המבקר -
דברים שנתפרטו בציבור - מעלה מסכת דברים עצומה של בזבוז ומעשים
הגובלים בשחיתות ברורה, דברים שאין להם שם אחר זולת שחיתות, מקרים
למאות המסתכסכים בסכומים עצומים. איש לא הובא לבירור, וכל דו"ח
מוסיף עובדות כאלו, וללא כל מסקנה.

ח. כהן:
דבר זה תלוי כבר. יש בשאלה כיצד אתה
מגדיר "שחיתות".

ח. לנדמן:

אני טוען, למשל, שכאשר מתנהלים מחסבים
עובדים במשרד יודע והמבקר חוזר בדו"ח שלו
בכל שנה על העובדה שהרישום איננו מדויק, שמה שנמצא במחסן איננו מתאים
לרישום - אפשר לקרוא לזה אי-סדר ובזבוז, אבל אני טוען שזוהי שחיתות.
האם שצריך להינתן אמון מלא, למה שצריך, אין עליו רישום. כיצד תקרא
לזה? ועובדה זו חוזרת בדו"ח מדי שנה בשנה. הציבור שומע זאת ומתרשם
מזה, וטרם שמע שמישהו הובא לבירור.

או, למשל, בדו"חות של מבקר המדינה מדובר
במתן הלוואות, רשיונות ועבודות על פי העדפה, ואף בתפרסמו לאחרונה,
לצד הרב, דברים סביב משרד הבטחון, ועובדים עליהם לסדר-היום ללא חקירות
ומסקנות חיצוניות. ומה שמתפרסם הוא חלק קטן ממה שקיים. כיצד תקרא לזה?
במשרד הבטחון היה למשל עניין של מכירת טחורות (צמיגים) ללא סכרז. פניתי
למשרד הבטחון, כי לא רציתי לעודר שאילתא בעניין זה. המכירות הללו נפסקו.
אבל אלמלא פניתי - העניין היה נמשך. קבוצה מסויימת היתה מקבלת את
הצמיגים ללא סכרז. ואלה הבאים להתלונן על עניינים כאלה אומרים: זוהי
שחיתות.

המדובר אפוא איננו במספר של עובדי מדינה
המעורבים בדבר, אלא ביסוד מסויים, באפליה קיימת המצמיחה פרי כזה.
וכדי שנוכל להיכנס לעובי הקורה - אני מציע שנית להזמין את מבקר
המדינה שימסור לנו איפורמציה בנדון.

ד. הכהן:

יש לי בסיון בבעיות דומות של מנגנון
אחר, עצום וגדול. ראשית - מקרים בודדים
היו תמיד. אני יודע שכבר ב-1928 היה אדם חשוב ונכבד מנהל בסולל-בונה.
סולל-בונה בתפורה, והאיש עבר לחיים פרטיים. הוא נתן ידו לזיופים
חמורים. אח"כ איבד עצמו לדעת, אבל בינתיים עשה מה שעשה. היה זה
מקרה בודד, והיקפו היה הרבה יותר קטן. עכשיו אין ספק שהעניינים הללו
מקבלים היקף גדול. במוסד שלי אנו עומדים בפני בעיות שלא פיללנו
שנעמוד בפניהן. אנשים נאמנים, במקומות מפתח, מועלים ונתפשים. מוסדים
זאת לפשטה, או טסטשים - אבל העובדה קיימת. ולא תמיד אפשר להסביר
את העניין בכך שאדם שעובד על-ידו מאות-אלפי לירות אינו יודע להתגבר.
400 אלף לירות ביום עוברות תחת ידו של הקופאי בסולל-בונה, ויש אנשי-
מפתח הקובעים עניינים במיליון לירות, לפעמים קובע בעניינים כאלה אדם
אחד או שניים. ואנשים אינם נכשלים. אבל אין כל הצדקה לאלה הנכשלים
בכך שהם נכשלים בגלל משכורת לא מספיקה. הדבר תלוי גם במינוכו של האדם.
אני מודה ומתוודה: הייתי שמח לקבל עוד מאה לירות בחודש. אבל עם עוד
300-400 לירות לא הייתי יודע מה לעשות, ולא היה עולה בדעתי לא רק
לגנוב, אלא אפילו לזכות בזכיה של מאה אלף לירות. אבל עובדה שקוריים
דברים כאלה.

לי נראה שבכל זאת אפשר היה לעשות משהו.
כי כיצד מתקבלים פקידים לממשלה? הרבה מדינות חדשות עוברות תהליך כזה.
דיברו אתי אנשים במדינות רבות חדשות בהן ביקרתי, והתלוננו על מעילות
מצד אנשים ישרים העומדים בצמרת. ברוב אחד נכנסו אלפי עובדים לשרות,
וצריך לעשות משהו. בנורמה יש מוסד אחד סמונה על כך, שבראשו עומד
ראש-הממשלה. לפני מוסד זה הובא אחד הפקידים הגבוהים, וללא משפט בפני
בית-משפט הוא יושב כבר שנתיים בבית-הסוהר. כי הלכו לאיבוד 10 אלפים
טון אורז. ברור לכולם שהוא לא גנב אותם, אבל משהו לא היה בסדר בחשבונות,
והוא יושב.

האם מתקבלים אצלנו אנשים לפי בחינות,
המלצות או אף ערבויות כספיות? אילו נדרשתי לתת המלצה או ערבות כספית
עבור רון מ"לפידות" הייתי עושה זאת, ולכן ברור שאפילו בכך אפשר
לטעות ולהיכשל ולא תמיד אף הערבות מספיקה. אבל זוהי ערובה. ודבר נוסף:
במקרה כזה הייתי בודק מיד היכן נמצא מנהלו של אותו אדם שמעל בתפקידו,
מה מצב החשבונות, וכו'. וכשאני אומר "המלצה" - אינני מתכוון לפרוטקציה,
אלא להמלצה בצורה של תשובות על תריסרי שאלות על אופיו של האדם. ואין
בושה גם בערבות כספית. עושים זאת בבנקים ידועים באמריקה, לגבי הקופאים
וכו'. אני חושב שבשטח זה אפשר וחייבים היינו לעשות הרבה, גם בנוגע
לפקידות העובדת עכשיו בממשלה.

ישיבת ועדת הפנים
13.3.56

ד. הכהן:

אשר לטענה שהושמעה כאן בנוגע להשתייכות מפלגתית - יש תפקידים שאי-אפשר בהם ללא עזרת אנשים בעלי אותה השתייכות מפלגתית. ואינני מתכוון רק למנהלי משרדים. העוזרת בביתי והנהג שלי חייבים להיות בני אותה מפלגה, כי אנשים אלה מסתובבים בביתי ושוטעים את כל שיחותי. אבל לא ייתכן להשליט שיטה זאת על כל סדרי החיים. לא מעט נלחמתי נגד תופעה זו. העורך של סולל-בונה בעניינים חשובים מעד הוא ויינשל הרביזיוניסט. אדם שבא אלי בבקשת עבודה מסוג שהוא חבר מפלגה - פסול מראש. זהו נגע הנותן ללא ספק מקום לתפקידות לנצל זאת ולמשל אח"כ בתפקיד.

יחד עם זאת, אלה המדברים על המפלגות של פקידים וקבלת פקידים לפי מפתח מפלגתי - כשהם אומרים זאת הם חייבים לתת דוח לעצמם. כי הם מנצלים את הענין הזה כדי להבאיש את המטלה שהם באופוזיציה לה. ולנפח דברים בצורה שלא פגשתי מעולם בשום מדינה אחרת. אנשים מרים, שאולי נפגשים לפעמים בתופעה כזו, מנצלים ענין זה ומבאישים את ריח המדינה ויורדים לחיי אנשים בצורה שאין להשלים אתה, ובינתיים הורסים את רוח הפקידות במקומות שקודם לא היו בגועים. הרוח הזאת בארץ נגרסת לא רק ע"י העובדה שיש בינינו חוטאים ופושעים, אלא ע"י הניצול לרעה של עובדה זו.

משהו חייב להיעשות למען הרמת קרן הפקידות מבפנים, מכחינה של נימוסין. חיי צנע וכו'. אין ספק שהפקידות נגועה בהסתכלות בדרך-חיים של החרשתנים בארץ. כיצד אלה טולזלים בחוקי המדינה וכיצד הם חיים. כל האנשים שלנו קורצו טאותו חומר. שני אנשים שבאו יחד לארץ הזאת, האחד נעשה חרשתן והשני פקיד מטמלה בטון, הרואה אפשרות להתעשר. והפקידים אינם האשמים היחידים. הם אינם רצים אחר החרשתנים הללו, ועובדה היא שהחרשתנים באים אליהם בבקשת ה"עזרה" - והם אשמים באותה מידה.

שהיתי זה עתה שנה וחצי בחו"ל. אני יודע כיצד מיללת הפקידות שלנו ובוכה על גובה המשכורת. ואני יודע את המשכורות המשלמות שם. פעמיים ושלוש ויתרתי על סכומים שהיו מגיעים לי, בתוך המשכורת, עבור ייצוג וכו', ואחרי כל זאת יצאתי ששם בדרווח של כ- 300 לירות סטרלינג. מהמשכורת. אנשים חייבים לדעת שלא תמיד הם צודקים. אפשר להיות מדמי-ייצוג של 15 דולר ליום, ואפשר כטובן להתדר עם 50 דולר. אבל אנשים חייבים לדעת שהם פקידים של מטמלה עניה. ואגב, בתקלתי בדברים כאלה גם אצל פקידים ממסלות עשירות, פקידים המטמלה המאוחדת. ראיתי כיצד מטרבים להם, והם אינם מעיזים לפצות פה. כל זה שחייב יד חזקה, חינוך ואוירה ידועה. אני משוכנע שלא ב"ח-משפט ורדיפת פקידים ועתונות המתפרנסת מעניינים אלה, אפשר היה לצדין היה לעשות הרבה.

ע. אסף:

חלק גדול ביצירת האוירה בתוך הציבור כולו יש ליחסו של עובד המדינה אל הציבור הרחב, גם בעניינים שאין להם כל קשר עם טובת-הנאה. לפני ימים אחדים, למשל, ביקשתי לשוחח עם אחד הפקידים הגבוהים בטלפון, והשאלה הראשונה שנשאלתי ע"י המזכיר היתה: "מי המדבר"? וכשאני מסרב לומר מי מדבר - הרבה יותר קשה לי לקבל את האדם המבוקש.

גם כשהתשובה היא שלילית היא יכולה להינתן בסבר-פנים. אחרת יוצר הדבר טרירות ומשאיר טשקע היוצר את הקרקע הפוריה לטינה וחשדות ורכילות וכו'. נדמה לי שדוקא עובדי מדינה ועובדי ציבור, שהם אנשים חיים מעבודתם ויחד עם זאת נתונים במנגנון הקשור בהיררכיה ידועה, גישה רצינית מצדם בשטח זה עלולה לתת תוצאות. אם עובד יקבל פעם, פעמיים ושלוש, אתראות שאיננו יכול להטשיך ולהתנהג כפי שהוא מתנהג, ישפיע דבר זה בהרבה.

מה מביא אנשים לכשלון? אילו היו שואלים אותי במקרים מסויימים אם הייתי מסכים לערוב עבור פלוני - הייתי מסכים לכך ללא כל היסוס. ובכל זאת יש אנשים המועלים. מה מביא אותם לידי מעילה זו? אינני מקבל את הטענות בענין משכורותיהם של עובדי המדינה.

ע. אסף:

אין אף אחד מהם טובל מחסור. הוא טובל מחסור לעומת מה שהיה חזק להשיג ומה שיש לחכריו, וכאן המושגים הינם יחסיים מאד. אפשר לחיות יפה מאד בסכומים יותר קטנים. השאלה היא: כיצד משכנע האדם את עצמו ואת בני-ביתו בעצין דברים מסויימים שבלעדם לכאורה אין אדם יכול להופיע בחברה?

צריך היה לנסות ליצור מושגים אחרים, למשל: שאפשר להתבונן בדרך הפוכה, להתבונן בפשטות במקום בקישוטים, ואין זה מן הבטנע. רצוי שמישהו ישאל פעם פקיד כלשהו: אני מכיר את משכורתך, ומניין לך האפשרות להתנהג כפי שאתה מתנהג ולפזז כספים כפי שאתה מפזז? אם שאלות אלו תיעשינה לא בצורה מקרית וחד-פעמית - לא ישא הדבר אופי של שחיתות. אדם הרוכש ריהוט יקר ידע שיהיה עליו להשיב לשאלה מבין לקח זאת, ודבר זה עשוי לשמש מעצור רציני.

דבר נוסף שעורר ביקורת מצד חוגים שונים, גם בכנסת, ושאני חושב שהוא יכול לשמש גורם סרסן: ביקורת על רכושם של אנשים וכיצד רכשו אותו. אני יודע שמצד חוגים שונים יש ביקורת על תביעה זו בטענה שיש בה שסוּם התערבות בחייו הפרטיים של האדם. אינני מתעלם מן ההבדל בין החוגים, אבל אני בכל זאת חושב שקביעת סדר כללי שאיננו נושא תופי שרירותי שכאילו נתפשו דוקא לפלוני או לאלמוני - יהיה לטובה הכל. משטר המעבר תחת שבת ביקורת צבירת נכסים יקל את הטלחה בגילויים כאלה.

והערה אחרונה: יש הכרח בתיקון יסודי באורח-החיים, לא רק בחייהם של הפרטים כפרטים. החיים לשוין מפותח מאד במדינה כמדינתנו בין האנשים השונים הרוצים להשתוות לשכניהם ולחבריהם. אין לאנשים כאן ותק של דורות, הדברים הולכים ומתהווים לעיניהם, ולכן הרגישות כאן רבה יותר, ועלינו להביא זאת בחשבון. אבל זה מחייב שהעומדים בראש השינוי בשטח זה יהיו גם המוסדות כמוסדות, משרדי המטטלה, החברות ומוסדות הציבור. אז תהיה יותר מתקבלת על הדעת העקביות בשטח זה. כל אלה, כמובן, נוסף לדרכים השיגרתיות של חקירות ומשפט וכו'.

מ. טובה:

בכרוניקה העתונאית של הפלילים יש לפעמים שמות מוכרים ששנים עברו. ולעתים אני מתפלא מאד לשמוע כיצד אדם, שהכרתי אותו בעבודתי הציבורית, אדם שהיה מצוי אצל כספי הציבור והיה מופת של נקיין-כפיים ומסירות-לב, עומד לדין באשמת ניצול כספי חברות וכו'. בזמן ההגנה אדם שהיה מפקד נפה והיתה לרשותו מכוונת ונטע בה באחת השבתות לחיפה לטיול פרטי, כשהגיש למחרת את חשבון נסיעותיו, צירף פתק לחשבון: נא להוריד סכום ידוע עבור נסיעה פרטית. אדם זה הואשם היום בגניבה.

אצל אחרים לא הגיעו הדברים לפלילים. אבל אורח-החיים נשתנה, והיחס לרכוש ציבורי גם הוא. לא באנשים יש אפוא לתלות את האשמה, אלא באוירה הציבורית. והאוירה הציבורית נוצרת ע"י יחסים ציבוריים.

לדעתי יש להתחיל במעילות הגדולות, שהן אולי כיוון מעל לחוק. מי במדינה הזאת אינו יודע, למשל, שיש הון טובה לחול, בטאות מיליונים? השלטון איננו יכול לגלות זאת? שר האוצר נואם ואומר: נתתי הקלות ליבוארים ויצוארים בשביל יבוא ויצוא. הם השתמשו בכך לצרכי ספקולציה. האם זהו דבר אנונימי בשבילנו? הוא אינו יודע לסי נתן את ההקלות ואת הרשיונות? האם אי-אפשר לתפוש זאת?

ודבר נוסף: יש העברות כספי ציבור לארץ, מטגביות וכו', בסכומים גדולים מאד. לא עוררנו את השאלה הזאת מעל בימת הכנסת. אבל האם הכל כשר? הכל יודעים שמדמים את האוצר - ומי? הצמרת של הצמרת. מבקר המדינה כותב זאת בצורה אלגנטית. אבל הדברים כתובים, ואינני מדבר על ענין המסים. ספר הנישומים עשה שמות, יותר מן ההד שהיה לדבר בכנסת, במורל הציבורי. יודעים שהשלטון מתפטר עם האנשים העושים דברים פליליים: חצי-בחצי. יש ריבית ויש מושגים מסדרתיים יהודיים בענין הריבית. יודעים כיום שהריבית האמיתית אצלנו היא 84% ויותר. אבל כתוב: 9%. יש לכך כמובן צד כלכלי, חקלאות וכו'. אבל לא על כך אני מדבר. אני מדבר על הצד המוסרי של הבעיה.

א.ב.

ישיבת ועדת הפנים
13.3.56

ט. סנה:

בענין בראונשטיין קראתי שהבנקים נתנו יד שלא לנהל חקירה בענין זה, כי כל הבנקים נוהגים כך. תגידו לי: הממשלה תעמוד נגד הבנקים? האין הם סכתיבים לממשלה את הסדיניות בענין הריבית?

כאשר פקיד בינוני רואה כל זאת, משתדש אצלו - ביודעין ובלא יודעין - המושג: זהו סוסר הציבור. אין הוא אוסר שאין סוסר - אבל זהו בשבילו הסוסר הציבורי ביחסי החברה והכלכלה בארצנו: חסוף, הצלח - ירשו לך. מה אתם רוצים ספקיד הממשלה הבינוני החוסף לו פריז'יז'ד? כל זה נעוץ ביחסי החברה השוררים בארץ.

אני קורא שמפא"י מסרה לדין אדם שמעל אצלה. אני זוכר איש זה כשהיה ב"הגנה" בתקופת המחתרת, והיה איש טוב, אבל אמרו לי בשעתו: אל תקבל אותו, הוא נכשל פעם במעילה בנטל - והאיש לא נתקבל אז. אני ידעתי את עברו ואתם לא ידעתם ומעמידים אותו בראש מוסד כספי, עד שתופשים אותו שנית. המפלגה הקומוניסטית אינה עושה "ביזנס" מדברים כאלה. יש לנו ענין בשורש הרעה, לא בענין עצמו.

אני יודע שיש חילוקי-דעות יסודיים מאד בעניני חברה. אבל שורש הרע הוא בכך שאתם חשבתם שכדי לבנות את הסדינה, להציל ולייצב אותה, צריך לקרוא דרוך להון, הווה אוסר: לרווחי-הון. דבר זה הושלט כחוק עליון בסדיניות הכלכלית: לתת להון להרוויח.

אינני חושד בכם, חבר הכנסת אסף, שאינכם סוציאליסטים, אם כי סוציאליסטים בעלי דעות מוטעות. ואחת הדעות הללו היא שאפשר לשנות את הדברים במצב הקיים. אילו לא היו פניכם לעידוד רווחי ההון ולהשלטת המושכל הזה כמושכל עליון, ואילו הייתם פונים אל אלה הבוחרים בכם, אלה שאין להם, והייתם דואגים להם יותר - הייתה מוקמת בראש וראשונה אחדות אחדת, והיו יכולים לשנות הרבה דברים. אני חושב שאנו עומדים על סף שינוי כזה. מפני שהדרך בה הלכה הנהגת הסדינה, לפיה ענין השחיתות הוא דבר נפרד - דרך זו הגיעה לקיצה. ויש הכרח במפנה לאורך כל החזית, מהחוף עד לפנים, וזאת אי-אפשר לעשות בלעדיכם אלא אתכם, ואולי אתם תצטרכו לעשות זאת.

במידה שגם השיקול המוסרי הציבורי הזה הוא גורם - פרט לשיקול הכלכלי, הסדיני, הבטחוני זכו' - הרי גם הוא סחייב מפנה באוריינטציה שלכם. המפתח הוא בידכם. ואם תרצו להשתמש בו - נוכל על נושא זה לדון בתנאים הרבה יותר נוחים לפתרון השאלה.

סדר:

הבעיה היא: איזו ביקורת אפשר לערוך על עובדי הסדינה כדי להבטיח שלא ימעלו בתפקידם? ואין זה פשוט. כאשר הקיסונו את נציבות המנגנון, פנה אלי טר שרף וביקש שאסכים לבדוק את סהימנותם של עובדי הסדינה. נתעוררה אז שאלה עקרונית: האם עובדי הסדינה צריכים לתת טביעת-אצבעות או לא? למטרה יש רק דרך אחת לקביעת זהותו של איש: טביעת אצבעות. כי השם איננו אוסר מאומה. הודעת בבירור שאני לא אבדוק סהימנות של עובדי סדינה, כי אינני לוקח טביעת אצבעות שלהם. התוצאה היא שמסתננים אלמנטים פושעים לתוך מנגנון הסדינה.

קנה למשל שקצין משטרה נכנס למשרדי המכס ומצא שם יהודי בשם פודמסקי, הפושע הגדול ביותר שהיה בארץ. אלמלא הסב אותו קצין את תשומת-לבו של מנהל המכס - היה פודמסקי זה עולה בדרגה, כי הוא איש טוב, ובוודאי היה עושה כמה מאות אלפי לירות. מוכחים אפוא להתגבר על כמה מעצורים נפשיים.

יש מקום אחד בו ספקידים על גורח-החיים של האנשים, מסתכלים ובולשים - במטרה. לא אחשוש לומר למפקד מחוז: לך ובדוק כיצד חיים קציניך. ואם אנו רואים שאצל מישהו יש פריז'יז'ד נוסף או כדומה - אין אנו מתביישים לבדוק, והאיש שלנו נפגע כשאנו עושים זאת, אבל פקיד סדינה פוחדים לעשות זאת, ויש אצלנו יחס מיוחד כלפי טביעת אצבעות.

י. סדר:

עובד מדינה שביחס אליו יש חשד סביר שמעל אך אי-אפשר להוכיח זאת, אי-אפשר לעשות לו מאוסה. יש פקיד מכס אחד שבנוגע אליו היו לנו אינפורמציות חשובות וברורות שהוא קשור עם כל עניני ליליגבלום; ססחר בזהב וכו'. באתי לשר האוצר ואסרתי לו: יש לי הוכחות סבירות, אינני יכול להוכיח זאת בבית-דין מסוג שהסקוד שלי הוא כזה שאם מביאו לדיון - אני הולך עסק שלם. שר האוצר נתן הוראה לפטר את האיש. סיד היה איום של שביתה. החזירנו אפוא לעבודה, בתפקיד אחר. אך טוב היה האיום כלפי שר האוצר: נסבות כולנו אם האדם הזה לא יוחזר לתפקידו הקודם - או שיזכינו שהוא אסם. שבתיים המשיך האיש לשמש בתפקידו ולמעול, עד שתפשונו אותו בדבר אחר. אין עירות בטורדי הממשלה לבעיה זו. יש איסטביסיות רבה של עיקוב אחרי דרך-החיים של הפקידים. בצורה כזאת אפשר היה למנוע חלק גדול מן השחיתות.

בארה"ב יש בבנקים מנהג נפוץ: יש מכונה הנקראת "מגלה שקרים", תגובתו של אדם, התנהגותו ותופעות פיזיולוגיות המופיעות אצל האדם, המכונה מגלה אותן. עשינו ניסיונות בטכונה כזו אצלנו, לקחנו קצין גבנה במססרה, וקבענו אתו מדאש על שקר ידוע. בכל פעם ששאלו אותו על השקר - לחץ-הדם שלו והנשימה גברו. המכונה תפסה זאת גם כשהאיש ידע שזהו שקר מוטכם. בארה"ב אפוא פקיד הנכנס לעבודה לבנק, עובר את המכונה הזאת בהתנדבות. אחרת אין מקבלים אותו לעבודה. פעם בדנה עובר פקיד כזה בקורת נוספת. אינני מציע להתחיל סיד בארץ בטהפכה של מכונות כאלו. אבל השאלה היא אם מוכנים במדינה להתגבר על דעות קדושות ואיסטביסיות, ואז אפשר יהיה לעשות הרבה.

המעמולה הצדולה הנעשית בארץ לאחרונה נגד שחיתות היא הוסנית ביסודה. אני בטוח ש"לורת הסתנדבים" היו לה כוונות טובות. אבל החוברת והפרסום שלה היו כאלה שהפקיד והשוטר הרגילים במססרה מוכנעים סמטה המססרה וקובי, השוטר הפשוט, שאיננו מכיר לא את עמוס בן-גוריון ולא את המפקח הכללי איסיט, מאמין שבצמרת המססרה יש שחיתות ושהמססלה אינה עושה מאוסה. עמוס בן-גוריון הסתכן במשפט הזה למרות שידע שבמדינה הזאת קשה מאוד להוכיח דיכה. אבל הוא אסר: אינני יכול להישאר במססרה אף יום אחד אם לא אוכיח זאת, בגלל דעתם של השוטרים בקורה. אספתי אתמול 150 קצינים במססרה כדי לדבר אתם על הנושא הזה. השוטר הפשוט תופש את העברין הקטן אסור לו להתחיל לחשוב: אם במטה המססרה כך - מדוע אני צריך להיות אידיוט ולא לקבל שוחד? מעל ביטת הכנסת לא באסרה כמעט מלה אחת להגנת המססרה או עובדי המססרה המוסמכים. ויש בכך סכנה חסורה ביותר, סכנת ההידבקות.

ח. כהן:

נתעוררו פה כמה וכמה שאלות שאילו רציתי להיכנס אליהן היה הדבר לוקח זמן רב מדי. אבל אני רוצה לומר לחבר הכנסת לבדאו בנוגע לקו שהוא מתווה בין השחיתות מכאן והבטלנות מכאן: לא כל דבר המהווה גורם לתופעה שחבר הכנסת סנה קורא לה "מוסר הציבורי" נכנס בגדר "שחיתות" בטובנה המצומצם יותר. משפט אחד שהוגש עלי מר ירקוני נגד הממשלה בקשר עם חוזה שטסרד הבטחון לא קיים, נתן לי החשנות זו הפעם הראשונה לבדוק לפני-ולפניה את הדרכים בהן נעשות עסקות כאלו בשטסרד הבטחון. אני טוכן להעיד קבל עם ועדה שלא היה כאן שטץ של שחיתות, לא בטובנה הצר ואפילו לא בטובנה הרחב יותר של המלה. היתה פה בטלנות, רטלנות, חוסר ידיעה. ייתכן שלפעמים זה יותר גרוע - אבל אין זה שחיתות. כי שחיתות היא פגם הקסוד באופיו של האדם. דוקא הדברים שחבר הכנסת סנה הרחיב עליהם את הדיבור, אינם נובעים מתוך אותה השחיתות שאני מתכוון אליה כאן. (ס. סנה: הם אינם נובעים מפנה - הם יוצרים אותה). ייתכן. ייתכן שהם אחד מן הגורמים היוצרים אותה. אבל התופעה שאנו צריכים להילחם בה - גם אם התכנית הרחוקה יותר שיש לחבר הכנסת סנה לא תתגשם היום או סחר: איננו בני חורין להשתמש מן החובה המוטלת עלינו להילחם עכסיו בכל האמצעים שלרשותנו בתופעות הנוודות של השחיתות. אינני רוצה לתחטבו שכל הדברים שתפרסמו, גם בדו"ח של מבקר המדינה, הם בטגרת של שחיתות. יש פקידים טובים ומוכשרים העושים טלגכתם באסונה שלמה ובפיטב יכולתם, אלא שהם אינם מסוגלים לעשות את עבודתם. כאשר הטילו עלי להיות פרקליט מדינה ואח"כ יועץ-משפטי - מימיל לא ידעתי כיצד מנהלים אדמיניסטרציה כזאת. כולנו למדנו טהובטיון ומן הסגיאות.

א.ב.

ישיבת ועדת הפנים
13.3.56

ח. כהן:

במסדר הבטחון היה אדם אחד, יסר ונצמן, ותיק ה"הגנה", שהיה ממונה על מחלקה גדולה למדי של עצים במסדר הבטחון. כל החשבונות של המחלקה הסטונפת שלו היו ספוזרים בכיטי בגדיו. כך נהג סימנים ימימה. לא שהיה גונב את העצים - אלא שהחשבונות שלו לא היו בסדר, כמו המקרה באורז שהזכיר חבר הכנסת דוד הכהן.

המסלכה המאוחדת, שהזכיר חבר הכנסת דוד הכהן, אצלה מלאכת המסל היא בת כמה דורות. אנו רק מתחילים עכשיו במלאכה, ויעבור עוד זמן מה עד שנהיה במצבה.

מה שאני דורש מחברי הכנסת המטפלים בדבר הוא צאת אורך-רוח וסובלנות. צדק מר סחר כשאמר שלא ייתכן שאדם ישב במקומו אחרי שנפל עליו חשד שהוא מועל, כמו עמוס בן-גוריון. אפילו עובד מדינה שנפלו עליו כל מיני חשדות נמצא בחזקת זכאי כל עוד לא הוכח. גם הוא אדם, לא רק אזרח ולא רק עובד מדינה. ובתור שכזה יש לו זכויות מסויימות שאינני סוכן לשלול אותן ממנו. גם אם יש ערכים ושטחים אחרים שהוא מסכן אותם עלי'כ שהוא נשאר במקומו. אבל אם אנו מסתדלים למצוא את מאזן-הערכים והכוחות ואת שביל-הזהב - כי אז נצטרך לקבל על עצמנו גם את הסיכון של גביבות ומעילות ומעשי שחיתות שאין אנו יכולים במקרה זה או אחר להילחם נגדם, לגלותם ולהעביש עליהם.

הסך-הכל איננו צריך להדאיג יתר על המידה. עם כל הרקע הנוח אצלנו למעשי מעילה או שחיתות - אין ההיקף של המעשים גדול יותר. להיפך, הוא כיום קטן מאשר במדינות מבוססות ועצומות סאתנו. ואני חושב שהעקומה אצלנו היא בתהליך של ירידה ויישור.

היו"ר י. ריפתין: התייעצתי עם האש-המטפלה: זעם היועץ המשפטי לגבי המוזמנים מטעם המטפלה. הרשימה כוללת גם את מבקר המדינה. אבוא איתו בדברים. היועץ-המשפטי הבטיח לי שיתוף-פעולה. נמשיך לדון בנושא זה לאחר פגרת הפסח. בשבוע הבא לא תחקיי ישיבת הוועדה, ואני מאחל לכל חברי הוועדה חג-שמח.

(הישיבה נועלה בשעה 11.05)